

Nonprofit Monitor (2010)
www.nonprofitmonitor.hu
6. szám, 38-45. oldal
ISSN 2062-0861

Megjelenik a Nemzeti Civil Alapprogram támogatásával

Bakos István:
A fejlődés útjára lépve - Az Életművész Egyesület példája

Azt, hogy egy egészséges helyi közösségnek a XXI. század Európájában szüksége van a lokális igényekre hatékonyan reagálni képes, a lakosok érdeklődése és érdekei mentén cselekvő, szervezkedő vagy éppen szolgáltató formális, tehát bejegyzett civil szervezetekre senki sem vitatja. Ám abban már erősen megoszlanak a vélemények, hogy miért is van szükség ezen szervezetekre. Az egyik markáns álláspont szerint elsősorban azért, mert az embereknek szükségük van olyan színterekre, ahol az önkifejeződés, az önmegvalósítás érvényesülhet, s ez különösen annak fényében értékelődök fel, hogy sokak számára a munka világa vagy éppen az oktatási rendszer nem kínál ilyen lehetőségeket. Egy másik elmélet szerint a civil szervezetek léte alapvetően a helyi közhatalom birtokosai feletti társadalmi kontroll, a helyi demokrácia alakulása szempontjából elsődleges, míg megint mások a hiányzó vagy elégtelen mennyiségű, színvonalú közszolgáltatások miatt nélkülözhetetlen.

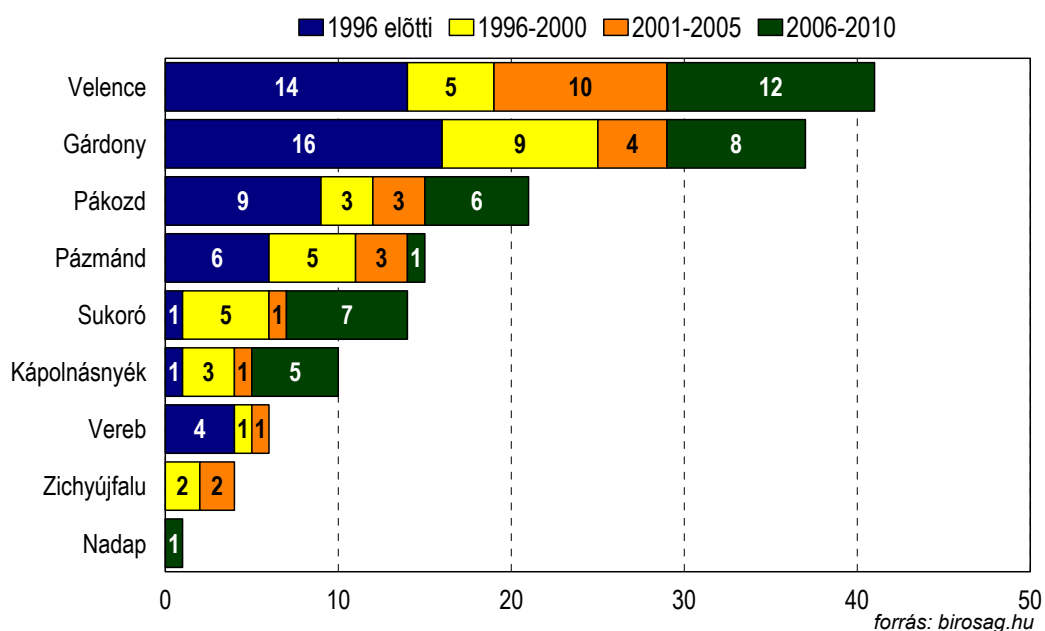
Az elmúlt évek negatív gazdasági és társadalmi folyamatai arra világítottak rá, hogy a helyi közösség problémáit csak a helyi közösség tudja megoldani, erre állami eszközök nem vagy csak korlátozottan állnak rendelkezésre, ám a helyi közösségek egyelőre nem akarják elfogadni ezt a felnőtt szerepet (vagyis azt, hogy a saját sorosáért mindenki maga fele, a település vagy kistérség sorsa is a helyi lakosok kezében van), nagyon erősen és mélyen gyökerezik az a paternalista személet, melyben a helyi közösségek külső szereplőtől várják a segítséget. Hol a nemzetközi tőke, hol az állam, hol az Európai Unió az ügyeletes messiás, mely persze soha sem jön el vagy ha segítséget is nyújt, koránt sem tudja vagy akarja megoldani a helyi közösség problémáit. Ezt csak a helyi közösség illetve annak formális és informális közössége, azok intézményei, ágazati és ágazattól független szereplőinek együttműködése tudja sikeresen kezelni. És éppen ez az, amiben központi feladata kell hogy legyen a civil szervezeteknek a jövőben. De hogy áll most a térség ebben a tekintetben?

Az utóbbi években elindított tudatos civil szektorfejlesztési munka a gárdonyi kistérségben sem nélkülözheti a helyzetkép ismeretét, a meglévő civil erőforrások áttekintését. Reális és alapos tervezés csakis ennek ismeretében végezhető, hiszen a területi sajátosságok és adottságok nagyban

meghatározzák a fejlesztési munka keretében vállalható feladatokat, tevékenységeket és az elérni kívánt eredményeket, célokat. Nézzük hát, mi az amit tudni lehet a gárdonyi kistérség civil szektoráról.

Kezdjük a legalapvetőbb statisztikai jellemzőkkel, a szektor kiterjedtségével. Fejér megyében közel 2200 működő civil szervezet található, ebből 150 a gárdonyi kistérség településein van bejegyezve, ami a megye civil szektorának közel 7 százalékát adja. Ha népességszám arányosan nézzük, akkor a helyzet a megyei átlagnál kedvezőbb, mert míg a megye egészében ezer lakosra átlagosan 5 civil szervezet jut, addig a gárdonyi térségben 6, s ennél kedvezőbb szervezetszámmal csak a megyeszékhely rendelkezi, ahol ezer főre 7 bejegyzett szervezet jut. A legfrissebb (2010. márciusi) bírósági nyilvántartási adatok alapján a kistérségen belül a legtöbb civil szervezet Velencén működik (41), ezt követi Gárdony (37) és Pákozd (21). Sukoró, Kápolnásnyék és Pázmánd 10-20 között, Napad, Vereb és Zichyújfalu pedig 10 alatti számú civil szervezet erőforrásaira támaszkodhat.

Bejegyzett civil szervezetek száma a kistérség egyes településein a bejegyzés éve szerint

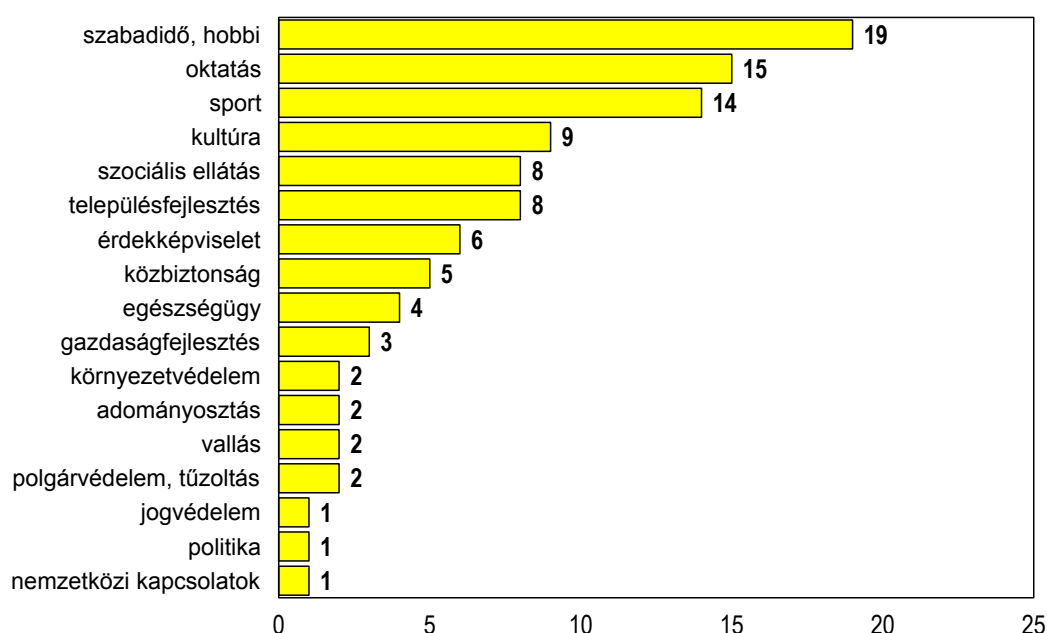

A szervezetek 48 százaléka egyesület, 34 százaléka magán alapítvány, a többi valamilyen más társadalmi szervezet (köztisztület, egyház, szakszervezet, egyéb szervezet). Összevetve ezt a megyei átlaggal, feltűnő az alapítványok átlagon felüli aránya. Ha a bejegyzés évét nézzük, azt láthatjuk, hogy a térség civil szervezetinek egyharmadát még 1995 előtt jegyezte be a bíróság, az azt követő években lecsökkent a szervezetalapítási kedv, majd 2006-tól ismét több szervezet került bejegyzésre, a jelenleg működő civil szervezetek negyede az utóbbi 4 évben alakult. Ez településenként eltérő, Sukorón és

Kápolnásnyéken a bejegyzett szervezetek fele ennyire fiatal, Nadapon is az egyetlen civil szervezet az utóbbi években jött létre, míg Pákozdon és Velencén a szervezetek kb. egyharmada tekinthető újnak, kevesebb, mint öt éves működéssel.

A szervezetek tevékenység szerinti megoszlását tekintve megállapítható, hogy a térség szerkezete nem tér el lényegesen a megye általános helyzetétől, a legtöbb nonprofit szervezet a szabadidő és hobbitevékenységek területén működik, ezeket követik az oktatási és sportcélú nonprofit szervezetek. Az összes szervezet 9 százalékát alkotják a kulturális, 8 százalékát a szociális ellátást biztosító és 7,5 százalékát a településfejlesztő szervezetek.

A gárdonyi civil szervezetek megoszlása tevékenységcsoportok szerint

forrás: KSH

A szervezetek többsége tevékenységi hatókörét tekintve egy településre terjed ki vagy egy intézményre (jellemzően az iskolára vagy az óvodára) vagy konkrét célra specializálódott. A szervezetek 16 százaléka több településen dolgozik, 9 százaléká pedig megyei szintű. Ennél nagyobb hatókörrel a térségben lévő szervezetek 8 százaléka rendelkezik.

Ezek után térjünk át a nonprofit szervezetek bevételeire. Ezek alapján nonprofit szervezetek 70 százalékának éves bevétele 5 millió forint alatt volt 2006-ban, közel egyharmaduknak nem haladta meg az 500.000 forintot, 14 százalékának pedig az 50.000 forintot sem. A bevételi források megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy a nonprofit szervezetek főleg a központi és önkormányzati költségvetésből szerzik bevételeik nagy részét. A bevételek 45 százaléka központi állami támogatás és

7 százaléka önkormányzati támogatás. Alaptevékenységből a bevételek 16 százaléka, gazdálkodási tevékenységből pedig szintén 16 százalék származik. A belföldi magántámogatások 8 százalékát teszik ki a bevételeknek, a külföldi magántámogatások pedig 2 százalékát. Ezeken kívül 3-3 százalék származik a tagdíjakból és egyéb bevételi forrásokból, mindez jól mutatja, hogy a civil szervezetek mennyire hatékonyan rendezkedtek be az állami forrásokhoz való hozzáférésre, miközben a magánadományok és állami forrásoktól független bevételek aránya milyen alacsony.

Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet pozícionálta Fejér megye kistérségeinek civil szervezeteit a régiós erőterben többdimenziós modellek építése útján. Az ún. klaszterezés során arra törekedtünk, hogy a modell térségek alapvető önszervező, civil társadalmi jellemzői valamint nonprofit forrásteremtő képessége, a civil szervezetek gazdasági helyzete a lehető legeltérőbb, legheterogénabb legyen. Az első klaszterbe a fejlődő civil társadalommal bíró kistérségek kerültek, a gárdonyi térség is ide tartozik, a másodikba a felkapaszkodó helyzetű térségek kerültek, alacsony civil erőforrásokkal, míg a harmadik csoportban lévő kistérségek civil szervezetei stagnálnak. Ha a civil szervezetek NCA és EU forrásokhoz való hozzáférése alapján nézzük az első klaszterbe az erős civil forrásfelvétellel bíró kistérségek kerültek, ahova az elmúlt években a legtöbb NCA támogatás érkezett relatív és abszolút értékben egyaránt, s az EU pályázatokon sikeresen szereplő szervezetek is aránya is itt a legmagasabb. Fejér megyéből ez egyedül Székesfehérvár és környéke. A második csoportba azok a kistérségek kerültek amelyek közepesen, míg a harmadik csoportba azok, amelyek kifejezetten gyengén szerepelnek a pályázati forrásfelvételnél, mind az NCA mind pedig az EU vonatkozásában. A gárdonyi térség egyértelműen ide sorolható.

A kistérségek csoportosítása a civil szervezetek forrásfelvétele és a civil szektor helyzetének dimenziójában

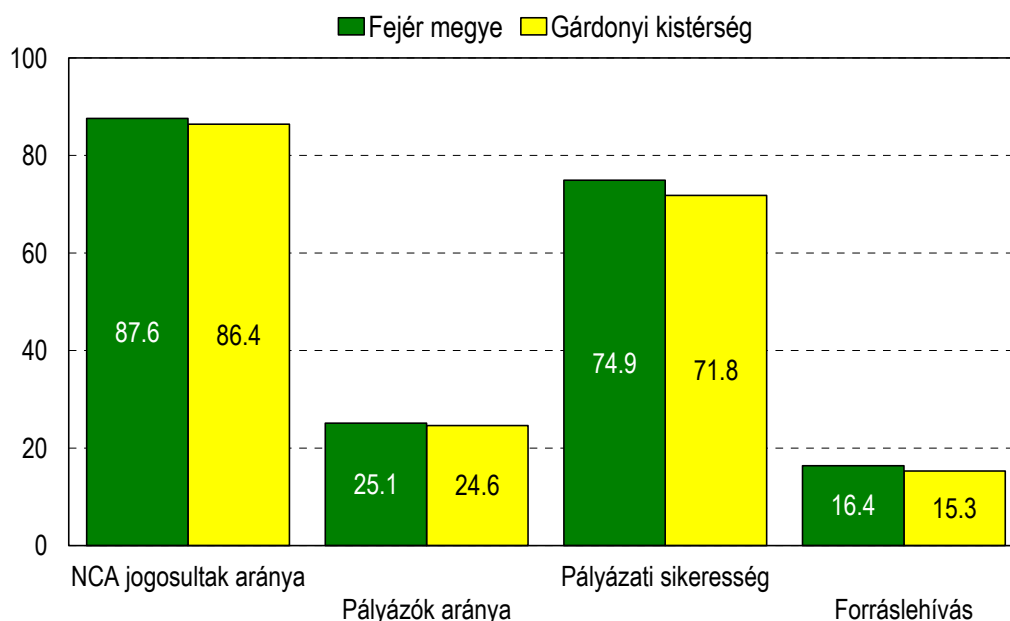
		Civil szektor helyzete		
		Fejlődő	Felkapaszkodó	Stagnáló
Civil forrásfelvétel	Erős	Székesfehérvári	Veszprémi	Tatabányai Tatai
	Közepes	Dunaújváros Ercsi	Tapolcai Zirci Sümegei Balatonalmádi	Dorogi Komáromi Várpalotai Abai Kisbéri Pápai
	Gyenge	Adonyi Gárdonyi Enyingi Móri Bicskei Sárbogárdi	Balatonfüredi	Oroszlányi Ajakai Esztergomi

Hogy mennyire nem használják ki a térség civil szervezetei a pályázati lehetőségeket arra jó példa az NCA forrásokhoz való korlátozott hozzáférés. 2004 óta, amióta a Nemzeti Civil Alapprogram

meghirdeti pályázatait, a 150 szervezetből 32 élt a pályázati lehetőséggel, ezen szervezetek összességében 73 pályázatot nyújtottak be működésre vagy szakmai programra, s ebből kb. minden második pályázat eredményes volt, igaz az elnyert támogatások általában 100-400 ezer forint közötti összegek. Az elmúlt hat évet összegezve a gárdonyi kistérségbe mindösszesen 21 millió forintnyi NCA forrás érkezett, ami nagyon alacsony, különösen annak fényében, hogy ebből önmagában egy országos hatókörű, de ide bejegyzett szervezet (Baptista Szeretetszolgálat), nyert az évek alatt 13,5 millió forintot.

Persze fontos kérdés annak vizsgálata, hogy a szervezetek mekkora része jogosult egyáltalán NCA támogatások igénybevételére. Az országban regisztrált nonprofit szervezetének 89,4 százaléka volt jogosult 2004-2009 között NCA-ra, ez az arány Fejér megyében alacsonyabb közel 2 százalékponttal, 87,6 százalék, aminél egy kicsit alacsonyabb a Gárdonyi kistérségen belüli arány, 86,4 százalék. A Nemzeti Civil Alapprogramról (NCA) szóló 2003. évi L. törvényt értelmében az Alapprogramból támogatásban részesülhetnek mindazok a Magyarországon nyilvántartásba vett alapítványok és társadalmi szervezetek, amelyek legalább egy éve ténylegesen működnek. Ennek megfelelően az alacsony jogosultsági arány közvetetten a friss, újonnan bejegyzett szervezetek átlagosnál magasabb arányára utal a térségben.

NCA jogosultsági és sikerességi arányok (%)

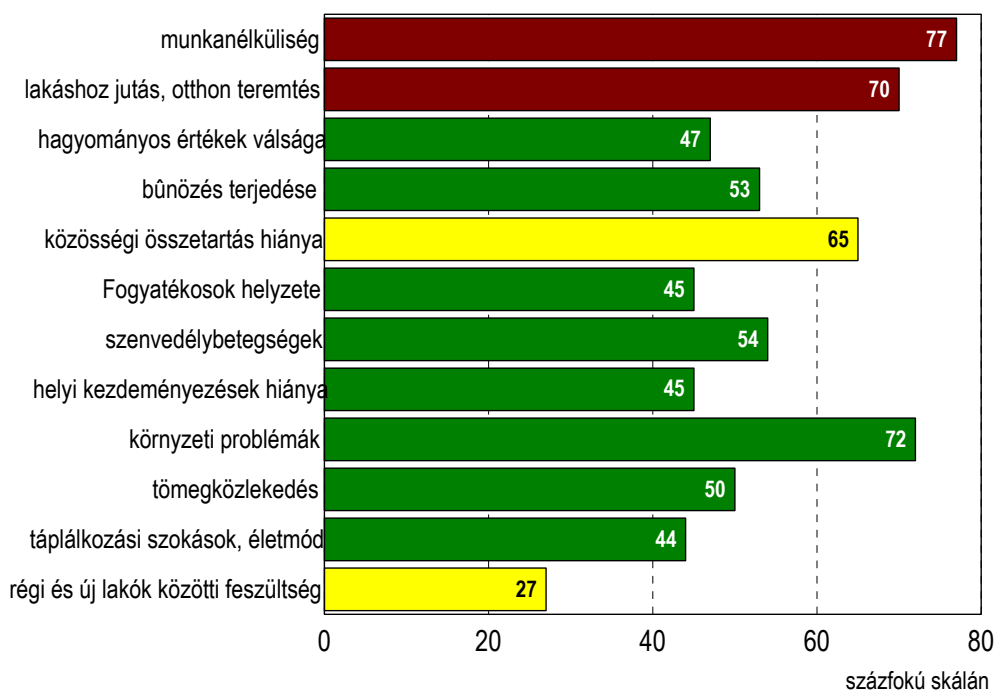
forrás: NCA 2004-2009

A jogosult szervezetek negyede, 24,6 százaléka pályázott már eddig 2004-2009 között legalább egyszer az NCA valamely kollégiumához, ez is alacsonyabb, mint az országos átlag több mint 2 százalékponttal. Miután ez a mutató független a jogosultságtól, azt üzeni számunkra, hogy a

Gárdonyiban működő szervezeteknek vagy kevesebb az információja az NCA-ról, vagy nem időben kapják meg az információkat, vagy pedig valamiért kevésbé motiváltak a részvételre mint az átlag. Azon szervezetek száma, akik a térségből valaha NCA pályázatot nyújtottak be 32 volt. Ha idősorosan nézzük az adatokat, azt látjuk, hogy a térségből évente 10-15 pályázat kerül beadásra, s ezek többsége is működési jellegű. Azon szervezetek, akik pályáztak az NCA valamely kollégiumához Fejér megyéből, háromnegyedük nyert is valamekkora támogatást, Gárdonyban ez az arány alacsonyabb. Ha az NCA-n nyertes szervezeteket nem a pályázók számához, hanem a megyében bejegyzett nonprofit szervezetek számához viszonyítjuk, akkor egy sajátos, forráslehívási mutatót kapunk. Ennek aránya Fejér megyében 16 százalék, a térségre vonatkoztatva még alacsonyabb, szemben az országos 20 százalékkal itt csak 15 százalék.

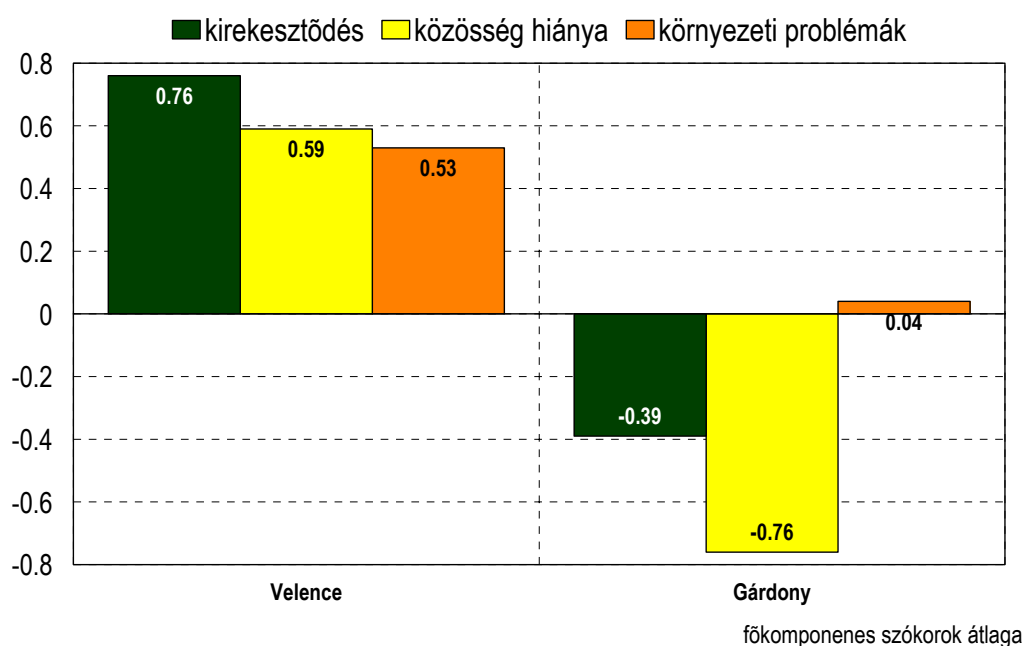
A civil szektor fejlesztése szempontjából az sem elhanyagolható kérdés, hogy mint gondolnak a Velencei-tó környéki civil szervezeteinek munkatársai, önkéntesei, az aktív állampolgárok a települési problémákról. Ebben egy korábbi, 2005-ös kutatás ad némi eligazítást a térség tekintetében. A kistérségi problémák struktúrája és súlyossága, esetenként helyi jellemzői, sajátos érdek és viszonyrendszere fontos összetevője a helyi közösségi kezdeményezéseket meghatározó térségi erőternek és civil szükségleteknek. A legsúlyosabb települési problémának a gárdonyi térségben élők a munkanélküliséget tartják.

Települési problémák vélt súlyossága a Velencei-tó környékén

Ezt követi a helyi problémapercepcióban az otthonteremtés, a lakáshoz jutás problémája, aminek részben a szociális bérlakások hiánya részben az egyéni anyagi kondíciók részben pedig az önkormányzati források szűkössége áll. A hagyományos értékek válsága, a bűnözés terjedése, a közösségi összetartás hiánya, a szolgáltató intézmények állapota, szenvedélybetegségek, a helyi kezdeményezések hiánya, a tömegközlekedés helyzete csak közepesen súlyos probléma-indexeket kapott és a közöttük lévő kis különbség (43-47 pont mindegyik) valamint a szórásuk azonos szintje azt mutatja hogy ezen problémák megítélése meglehetősen egységes. Ez különösen igaz a bűnözés terjedésének megítélésére, az egyik legalacsonyabb szórás a homogénebb válaszokat jelenti. Az általunk felsorolt listán egyetlen olyan item volt, ami kifejezetten alacsony pontszámot kapott a probléma rangsorban, ez pedig az adott településen régóta lakók (őslakosok) és az újonnan betelepülők közötti vélt vagy valós konfliktusok, feszültség. Az adatok jobb értelmezhetősége érdekében az egyes probléma-minősítő kérdéseket csoportokba rendezve a kistérségi civil szervezetekben dolgozó munkatársak és önkéntesek problémapercepciója három kategóriába sorolható: kirekesztődés, közösség hiánya és környezeti problémák. Az adatok alapján összevetve a kistérség legnagyobb civil szervezeti számmal bíró települését jól látható, hogy Velencén vallottak a legnagyobb problémákról mind a környezeti kérdések, mind a kirekesztődés, mind pedig a helyi közösségi összefogás, kezdeményezés tekintetében, s általában a Gárdonyiak voltak a legkevésbé kritikusak (ez alól a környezeti probléma a kivétel csupán).

Települési problémák súlyossága a két nagyobb településen

Végezetül a gárdonyi térség áttekintő elemzésekor szembevetőd, hogy a civil szektorból gyakorlatilag teljesen hiányoznak azok a társadalmi vállalkozások (social enterprise), melyhez hasonló a világban és itthon is egyre több helyen működik. E mögött az a gondolkodásmód húzódik meg, hogy a szektorok különböző célkitűzéseinek és működés módjának a helyi településen össze kell érnie a közös érdekek mentén. Az ilyen alapon fejlesztett helyi közösségben, a társadalmi fejlődésnek meg kell előznie a gazdaságit, illetve az utóbbi az előző talaján tud csak megvalósulni. Az elmúlt év gazdasági válsággal terhelt időszaka is ebbe az irányba terelgeti a helyi civil szektort.